

"THINGS SUPERNATURAL AND CAUSELESS. SHAKESPEARIAN ROMANCE." by MARCO MINCOFF. („НЕЩА СВЪРХЕСТЕСТВЕНИ И НЕОБЯСНИМИ. РОМАНСИТЕ НА ШЕКСПИР“ от МАРКО МИНКОВ. С., изд. на БАН, 1987, 120 с.)

През 1980 г. проф. М. Минков предаде за печат своя пореден труд „Неща свърхестествени и необясними. Романовете на Шекспир“. Все още в някои случаи е непростимо дълъг пътят от момента на предаването на един ръкопис до момента на неговото отпечатване. В края на юни 1987 г. проф. Минков знаеше, че неговата книга е постъпила в Народната библиотека, но пътят от печатниците до книжарниците е също доста дълъг — на 10 юли нашият световноизвестен шекспировед ни напусна завинаги, без да може да види своята последна книга. Едно толкова дълго закъснение при издаване на научен труд, особено в област като шекспироведството, където се извършва голяма дейност, може да се окаже фатално. За щастие солидният научен подход на проф. Минков придава такава валидност на неговите трудове, че те не остаряват.

Още отрано проф. М. Минков си спечелва международно признание. През 1948 г. той става член на бюрото на най-авторитетното шекспироведско списание — Shakespeare's Survey. Той бе сътрудник също и на редица други влиятелни периодични издания като Shakespeare Quarterly, English Studies, Renaissance Studies, Shakespeare Jahrbuch, Renaissance Drama, English Miscellany.

По-голямата част от научните публикации на проф. М. Минков са излезли в чужбина, в страни като Англия, САЩ, СССР, ГДР, ФРГ, Франция, Италия, Холандия, Югославия и Израел. През 1966 г. той бе удостоен с титлата Doctor honoris causa от Шекспировия институт при Университета на Бирмингам в Англия, а през 1967 г. бе избран за почетен член на Shakespeare Association of America.

В първия си труд, свързан с Шекспир — „Повторението на думите в елизабетинска трагедия“ („Verbal Repetition in Elizabethan Tragedy“, 1945) проф. Минков хвърля светлина върху развитието на Шекспировия стил и стига до важни заключения, отнасящи се до периодизацията на английската литература от края на XVI и началото на XVII в. В повечето от трудовете, появили се през следващите

тридесет години, той проучва различни специфични проблеми в творчеството на Шекспир. В края на живота си проф. Минков се връща към по-основни изследвания на произведението на великия английски драматург.

В книгата „Шекспир. Първи стъпки“ (излязла на английски през 1975 г.) проф. М. Минков си бе поставил задачата да разгледа ранния Шекспир с цел да установи главните особености в творчеството му през годините на неговото формиране, да намери отговор на някои важни въпроси (като например въпроса за хронологията на пиесите през този период) и да направи преоценка на смисловата и художествената същност на Шекспировата драма от неговия най-ранен период.

В труда „Неща свърхестествени и необясними“ проф. Минков се съсредоточава върху последния, четвърти период от творчеството на Шекспир. Макар и да съжаляваме, че той не продължи да разглежда темата, залегнала в основата на предишната книга — проследяването на настъпателния ход в развитието на Шекспировата драма, — не сме изненадани, че той е прескочил втория и третия период в творчеството на Шекспир. Световното шекспироведство досега се е занимавало главно с произведенията от тези два периода и е натрупало толкова огромен и разнообразен материал, че нови трудове върху тях са до голяма степен излишни. Макар че доста е писано и за последния период, тук все пак има някои открити въпроси. Най-важният от тях е защо в края на своята творческа кариера Шекспир е „направил завой“ в посока към романсите. Съществуват редица теории във връзка с това. Някои специалисти обясняват тази промяна с лични фактори в живота на драматурга. Те гледат на нея като на настъпване на „спокойствие след периода на депресия, когато в лоното на своето семейство „Шекспир вижда живота по друг начин и установява, че в него има нещо хубаво“ (вж. с. 8). Други гледат на романсите като на израз на „отегчение от живота“, като изтъкват, че в тях „престъплението, злото и насилието“ присъствуват в голяма степен и че крайната победа на доброто в романсите е неочаквана (вж. с. 9). Трети обясняват промяната с успеха на романтичните пиеси на Боумънт и Флетчър, четвърти — с влиянието отъвн и т. н. В първата, най-важна и най-интересна глава на своята книга, озаглавена „Увод. Шекспировите романи“, проф. М. Минков разглежда критично всички тези теории.

След това по убедителен марксистически начин той анализира базисните промени и сложните взаимоотношения в надръсочните явления, които ги съпътствуват, и доказва, че романсите са продукт на „непрекъснато увеличаващата се пукнатина в социалната структура, появила се още в годините на царуването на кралица Елизабет и бързо водеща към гражданската война“, на растящите антагонистични противоречия между аристокрацията и буржоазия (вж. с. 12). Появата на романсите е обяснена като загуба на по-широката народна насоченост на драмата, като израз на налагащия се вкус на аристокрацията. При проф. М. Минков това не е една опростенчески изведена формула, а научно обяснение, което се основава на комплекс от причини и следствия.

По-нататък авторът разглежда светоусещането, темите и художествените структури, които са характерни за новия драматичен жанр. Той показва как акцентът, поставен по-рано върху проблемите и героите, се премества върху атмосферата и общия емоционален ефект. В края на този раздел проф. Минков сравнява романсите на Шекспир с романсите на Боумънт и Флетчър и установява някои съществени различия. Той заключава, че „каквото и да е привлякло Шекспир към романсите, то не може да бъде обяснено със загубата на интерес към човека или драмата“ (вж. с. 20).

Останалите четири глави са посветени на романсите, които Шекспир написва през последния период на своето творчество: „Перикъл“, „Димбелин“, „Зимна приказка“ и „Бурята“. Всяка една от тях представлява подробен анализ на съответната творба. Характерът на романсите определя и подхода на автора. Проф. Минков се съсредоточава върху онова, което е най-важно в тях — сюжетната линия и нейната постройка, но той непрекъснато изследва и останалите елементи — идеи, герои и тяхната мотивираност, стилистични особености и техния ефект, атмосфера и др. По такъв начин се получава ясна представа за относителната стойност на различните нива на романсите.

И в тази си книга проф. М. Минков показва своите изключителни качества на литературен изследовател — качества, познати ни от всички негови предшествувачи трудове. Отново проличават неговите огромни познания не само на условията на епохата, на нейните театрални и културни условия, на цялото творчество на Шекспир и на неговите съвременници и предшественици, но така също и на европейската литература от онова време, на литературата на древността, и по-специално — на литературата на александрийския период, който е оказал влияние върху авторите на романи. Проф. Минков непрекъснато търси и намира необходимите връзки в този сложен контекст от фактори и в резултат на това успява да предаде рельефно картината на идейната и художествената същност на изследваните произведения и да определи какво е типично Шекспировото в тях. Но не само неговата огромна ерудиция му помага да постигне това

Проф. Минков е трезв и непредубеден изследовател, което му дава възможност да определи точно не само творческите постижения на Шекспир, но и неговите недостатъци. В това отношение той се различава рязко от мнозинството шекспироведи, които, заслени от величието на драматурга, се превръщат в идолопоклонници и виждат успехи дори и в неуспешните моменти в Шекспировите произведения, или се мъчат да ги обяснят по най-благоприятния за него начин. Така че често създават грешни или непълни представи за произведенията на драматурга. От друга страна, проф. Минков е литературовед със завиден художествен вкус, което прави неговите анализи и оценки още по-убедителни. В резултат на всичко това човек остава с впечатление, че в неговата книга е казана последната дума за романсите на Шекспир.

Трудът на проф. Минков е адресиран главно към ученице-шекспироведи, което определя и редица негови особености — повдигането и решаването на редица специални въпроси, непрекъснатото установяване на връзки в различни посоки в хода на изложението, избягването на повтарянето на неща, известни на специалистите. Това го прави мъчен за средния читател, който иска да се запознае с проблемите на Шекспировото изкуство през последния период на неговото творческо развитие. Но човек не може да вини за това видния наш шекспировед. Своите задължения към нашата културна общественост той изпълни с увода към преведените от Валери Петров трагикомедии и романи от Шекспир, излезли през 1976 г.

В заключение е необходимо да се отбележи, че трудът на проф. М. Минков не само разкрива същността на романсите на Шекспир и коригира някои от съществуващите неправилни тълкувания; той изяснява също и някои по-широки проблеми, като проблема за развитието на Шекспир, за прехода на ренесансовата драма към барока и др.

„Неща свръхестествени и необясними. Романистите на Шекспир“ от покойния проф. Марко Минков ще обогати световната шекспироведска литература и ще издигне още повече престижа на нашата родина. Да се надяваме, че хората, от които зависи това, ще направят всичко възможно книгата да достигне до колкото се може повече шекспироведски центрове по света.

Владимир Филипов

„ТЕОДОР ТРАЯНОВ, НОВИ ИЗСЛЕДВАНИЯ“. С., Изд. на БАН, 1987. 234 с.

Пътят за създаването на сборници като „Теодор Траянов. Нови изследвания“ е добре познат — кръгла годишнина, разгласа и намиране на авторите на докладите, месец или месеци ровене из старата периодика и издаване. После шепна обикновено млади литератори,